

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Kunnat vesienhoidon verkostoissa
Valtakunnallinen kuntakysely
Raportti

Taru Koskinen

Riina Rahkila

Oulun Maa- ja kotitalousnaiset

Toukokuu 2021

Sisällys

Tiivistelmä.....	4
1 Valtakunnallinen tarkastelu.....	5
1.1 Johdanto	5
1.2 Vastausten alueellinen jakautuminen	5
1.3 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostuksiin ja verkostoyhteistyöhön	6
1.4 Yhteistyö vesistönhoidossa	6
1.5 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	6
1.6 Toiveet verkoston toimijajoukon ja verkostotoiminnan kehittämiseksi	7
2 Lappi	9
2.1 Kuntien tarve vesistönkunnostukseen ja osallistuminen verkostoyhteistyöhön	9
2.2 Yhteistyö vesistönhoidossa	9
2.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	9
3 Kainuu.....	10
3.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	10
3.2 Yhteistyö vesistönhoidossa	10
3.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	10
3.4 Verkostojen kehittäminen.....	11
4 Pohjois-Pohjanmaa.....	11
4.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	11
4.2 Yhteistyö vesistönhoidossa	12
4.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	12
4.4 Verkostojen kehittäminen.....	13
5 Etelä-Pohjanmaa.....	13
5.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	13
5.2 Yhteistyö vesistönhoidossa	13
5.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	14
5.4 Verkostojen kehittäminen.....	15
6 Satakunta.....	15
6.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	15
6.2 Yhteistyö vesistönhoidossa	15
6.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	16
7 Pirkanmaa.....	16
7.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	16
7.2 Yhteistyö vesistönhoidossa	16

7.3	Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	17
7.4	Verkostojen kehittäminen	17
8	Häme	18
8.1	Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	18
8.2	Yhteistyö vesistönhoidossa	18
8.3	Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	18
8.4	Verkostojen kehittäminen	19
9	Varsinais-Suomi	19
9.1	Kuntien tarve vesistönkunnostukseen ja osallistuminen verkostoyhteistyöhön	19
9.2	Yhteistyö vesistönhoidossa	20
9.3	Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	20
9.4	Verkoston kehittäminen	20
10	Uusimaa	21
10.1	Kuntien tarve vesistönkunnostukseen ja osallistuminen verkostoyhteistyöhön	21
10.2	Yhteistyö vesistönhoidossa	21
10.3	Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	22
10.4	Verkoston kehittäminen	23
11	Kaakkois-Suomi	23
11.1	Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	23
11.2	Yhteistyö vesistönhoidossa	23
11.3	Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	24
11.4	Verkoston kehittäminen	24
12	Etelä-Savo	25
12.1	Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	25
12.2	Yhteistyö vesistönhoidossa	25
12.3	Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	25
12.4	Verkoston kehittäminen	26
13	Pohjois-Savo	26
13.1	Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	26
13.2	Yhteistyö vesistönhoidossa	27
13.3	Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	27
13.4	Verkoston kehittäminen	28
14	Pohjois-Karjala	28
14.1	Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön	28
14.2	Yhteistyö vesistönhoidossa	28
14.3	Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan	28

14.4	Verkoston kehittäminen.....	28
15	Vapaa palaute verkostotoiminnasta ja sen kehittämisestä	29
16	Yhteenveto ja johtopäätökset	29
16.1	Enemmän toimijoita ja konkreettisia toimenpiteitä	29
16.2	Aktiivisella viestinnällä näkyvyyttä	30
16.3	Resurssiniukkuus rajoittaa osallistumishalukkuutta	30

Liitteet

Liite 1. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselylomake suomeksi

Liite 2. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselylomake ruotsiksi

Liite 3. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Koko maa

Liite 4. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset kysymykseen 19: Kerro mielipiteesi vesienhoitoon ja -käyttöön liittyvästä verkostotoiminnasta.

Liite 5. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Kainuu

Liite 6. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Pohjois-Pohjanmaa

Liite 7. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Etelä-Pohjanmaa

Liite 8. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Pirkanmaa

Liite 9. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Häme

Liite 10. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Varsinais-Suomi

Liite 11. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Uusimaa

Liite 12. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Kaakkois-Suomi

Liite 13. Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kyselyn vastaukset: Pohjois-Savo

Tiivistelmä

Keväällä 2021 toteutettiin valtakunnallinen Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kuntakysely, jolla kartoitettiin kuntien osallistumista vesienhoidon verkostotoimintaan. Kartoituksen tilasi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja sen toteutti ProAgria Oulu ja Oulun Maa- ja kotitalousnaiset. Webropol-kyselynä toteutettu kartoituslomake lähetettiin kaikkiin Suomen kuntiin (293 kpl) Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Kyselyyn vastasi 73 kuntaa, eli noin 25 % kunnista. Eniten kuntia osallistui kyselyyn Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen toiminta-alueelta (ml. Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien alueella sijaitsevat kunnat, 21 % vastanneista), Pirkanmaan, Pohjois-Savon, Pohjois-Pohjanmaan, Hämeen, Kaakkois-Suomen ja Uudenmaan alueilta.

Kartoituksen perusteella vesistöjen käytön ja hoidon kehittäminen sekä tarve vesistökuunnostushankkeille nähdään tärkeänä lähes kaikissa kunnissa. Verkostotoiminta on kunnille tuttua ja suurinta osaa vastaajakunnista on pyydetty mukaan erilaisiin verkostoihin. Vesienhoidon yhteistyötahot ovat moninaiset, joskin suurin osa kunnista tekee yhteistyötä alueellisen ELY-keskuksen lisäksi osakaskuntien ja erilaisten vesistöihin liittyvien yhdistysten ja muiden kuntien kanssa. Yhteistyötä haluttiin kehittää mm. maanviljelijöiden, metsänomistajien ja erilaisten asiantuntijaorganisaatioiden, kuten Metsähallituksen ja SYKE:n kanssa.

Yli puolet kyselyyn vastanneista kunnista kertoi osallistuvansa vapaaehtoiseen, vapaamuotoiseen tai rahallista sitoutumista vaativaan, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan. Yleisin syy olla kuulumatta edellä mainittuihin yhteistyön muotoihin oli henkilöstö- ja aikaresurssin puute. Yli 40 % kunnista osallistuisi yhteistyöhön halukkaammin, jos toiminnasta aiheutuvat kustannukset olisivat vähäisemmät, panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kunnostustoimenpiteitä tai kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa. Yhteistyöhön osallistumisen suurimpina hyötyinä nähtiin konkreettisten hankkeiden ja toimenpiteiden syntyminen, niiden vaikutuksen näkyminen vesistön tilassa sekä toimiva hanketoiminta. Rahalliselle verkostotoiminnalle kunnat olivat kokeneet saaneensa vastinetta erityisesti asiantuntijapalveluiden muodossa.

Kunnat haluaisivat laajentaa verkostotoimintaansa mm. kuntalaisiin, mökkiläisiin sekä yrittäjiin. Lisäksi verkostotoimintaan toivotaan nykyistä enemmän mukaan aktiivisia toimijoita sekä hankkeiden toteuttajia. Verkostojen kehittämiskohteiksi kunnat nostivat viestinnän tiedon lisäämisen esimerkiksi koulutuksin sekä kehittämistyön kokonaisvaltaisen seurannan, jatkuvuuden, suunnitelmallisuuden ja konkreettiset toimet.

Raportissa on esitetty yhteenveto kuntakyselyn vastauksista valtakunnallisesti ja ELY-keskusalueittain. ELY-keskusalueiden vastausaktiivisuudessa oli suuria eroja, mikä tulee ottaa huomioon alueiden vastauksia yleistettäessä. Kyselyn perusteella alueiden välillä voidaan kuitenkin havaita yhteneväisiä piirteitä sekä kuntien näkökulmasta toimivia toimintamalleja.

1 Valtakunnallinen tarkastelu

1.1 Johdanto

Kunnat vesienhoidon verkostoissa -kuntakyselyn tilasi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja sen toteutti ProAgria Oulu ja Oulun Maa- ja kotitalousnaiset. Kysely toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä (Liite 1 ja 2), joka lähetettiin kaikkiin Suomen kuntiin (293 kpl) Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Kuntia ohjeistettiin vastaamaan kyselyyn siten, että kunnasta kyselyyn vastaisi yksi henkilö.

Kartoituksen tarkoituksena oli selvittää kuntien osallistumista vesienhoidon verkostotoimintaan. Kartoituksessa selvitettiin, ovatko kunnat mukana verkostotoiminnassa ja miksi ovat/eivät ole. Tämän lisäksi kunnilta tiedusteltiin aiheen tiimoilta kehittämisajatuksia: Minkä toimijoiden kanssa kunnat haluaisivat verkostoyhteistyötä tehdä ja mitä verkostotoiminnalta kaivataan.

1.2 Vastausten alueellinen jakautuminen

Kuntakyselyyn vastasi 73 kuntaa, eli noin 25 % kunnista. Kaikkien kuntien vastaukset on koottu liitteeseen 3. Kyselyyn vastanneet kunnat jakautuivat melko tasaisesti eri ELY-keskusten alueelle. Eniten kuntia osallistui kyselyyn Etelä-Pohjanmaan (21 %), Pirkanmaan, Pohjois-Savon, Pohjois-Pohjanmaan, Hämeen, Kaakkois-Suomen ja Uudenmaan ELY-keskusalueilta. Etelä-Pohjanmaan tarkasteluun koottiin niiden kuntien vastaukset, jotka sijaitsevat Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien alueella, koska Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus hoitaa ympäristöön liittyviä tehtäviä näiden maakuntien alueilla. Muiden ELY-keskusalueiden osuus kyselyyn osallistuneista kunnista oli 1–6 %. Keski-Suomesta kyselyyn ei osallistunut yhtään kuntaa. Kyselyyn vastanneiden kuntien määrä ELY-keskusalueittain on esitetty taulukossa 1.

ELY-keskusalue	Vastanneiden määrä	Osuus vastanneista %
Etelä-Pohjanmaa	15	21
Pirkanmaa	10	14
Pohjois-Savo	8	11
Pohjois-Pohjanmaa	7	10
Uusimaa	7	10
Häme	6	8
Kaakkois-Suomi	6	8
Kainuu	4	5
Varsinais-Suomi	4	5
Etelä-Savo	2	3
Lappi	2	3
Pohjois-Karjala	1	1,4
Satakunta	1	1,4
Keski-Suomi	0	0

Taulukko 1. Kuntakyselyn vastausten jakautuminen ELY-keskusalueittain. Kuntakyselyyn vastasi yhteensä 73 kuntaa.

1.3 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostuksiin ja verkostoyhteistyöhön

Valtaosa (95 %) kyselyyn vastanneista ilmoitti tunnustaneensa vesistöjen käytön ja hoidon kehittämisen ja käytännön vesistökuunnostushankkeiden tarpeita kuntansa alueella. Vesien hoitoon ja käyttöön liittyvä verkostotoiminta oli tuttua 80 % kunnista ja 95 % vastanneista koki sen tarpeelliseksi omassa työssään. Suurinta osaa kyselyyn vastanneista kunnista on pyydetty mukaan vesistökuunnostushankkeisiin: 84 % kunnista rahoittajan roolissa ja 66 % toteuttajan tai tilaajan roolissa.

1.4 Yhteistyö vesistönhoidossa

Kysymyksiin yhteistyöstä vesistönhoidossa vastasi kaikki 73 kuntaa. Vesien käyttöön ja hoitoon liittyvien teemojen parissa tehtävässä yhteistyössä korostui yhteistyö alueellisten ELY-keskusten, osakaskuntien ja aihealueen parissa työskentelevien yhdistysten kanssa. Kaikki kyselyyn vastanneet kunnat kertoivat tekevänsä yhteistyötä alueen ELY-keskuksen kanssa. Osakaskuntien ja alueellisten vesiensuojeluyhdistysten kanssa yhteistyötä teki yli puolet kunnista. Paikallisten järvisuojeluyhdistysten tai vesiensuojeluyhdistysten, kuntien, kalatalousalueiden, kyläyhdistysten, maanviljelijöiden ja Leader-toimintaryhmien kanssa yhteistyötä kertoi tekevänsä vähintään neljännes (26–47 %) kunnista.

Yli 10 % vastaajista kertoi tekevänsä yhteistyötä oppilaitosten, ProAgrian, Suomen metsäkeskuksen, Luonnonvarakeskuksen (LUKE), Suomen ympäristökeskuksen (SYKE), muiden järjestöjen tai yhdistysten, Ympäristöministeriön, Maa- ja kotitalousnaisten, maakunnan liiton tai metsänomistajien kanssa. Alle 10 % vastaajista kertoi tehneensä yhteistyötä vesien käytön tai hoidon teemoissa metsänhoitoyhdistyksen, Kalatalouskeskuksen, MTK:n, Metsähallituksen, yritysten, riistanhoitoyhdistysten tai Maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Kysymyksen asettelussa huomioitiin viimeisen 10 vuoden aikana tehty yhteistyö.

Kysymykseen, keiden kanssa kunnat haluaisivat tehdä yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa, annetut vastaukset jakaantuivat tasaisesti eri vastausvaihtoehtojen välille. Suurin osa vastaajista (81 %) halusi tehdä yhteistyötä ELY-keskuksen kanssa. Yli puolet vastaajista toivoi yhteistyötä alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, toisten kuntien, osakaskuntien, maanviljelijöiden, kyläyhdistysten ja paikallisten järviyhdistysten tai vesiensuojeluyhdistysten kanssa. Yli kolmannes kertoi haluavansa tehdä yhteistyötä SYKE:n, kalatalousalueiden, metsänhoitoyhdistyksen, Suomen metsäkeskuksen, metsänomistajien, LUKE:n, Ympäristöministeriön, ProAgrian tai Leader-toimintaryhmien kanssa. Alle kolmannes nimesi toivotuiksi yhteistyökumppaneikseen Metsähallituksen, oppilaitokset, MTK:n, Maa- ja metsätalousministeriön, Maa- ja kotitalousnaiset, Kalatalouskeskuksen, muut järjestöt tai yhdistykset, maakunnan liiton, riistanhoitoyhdistykset tai yritykset.

1.5 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Suurin osa kyselyyn vastaajista (63 %) kertoi kuntansa olevan mukana vapaaehtoisessa vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, yhteistyösopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Tästä joukosta yli puolet oli mukana vapaamuotoisessa sitoutumattomassa yhteistyössä esimerkiksi tiedon jakamisen ja yhteisten tilaisuuksien muodossa. Suurin osa kunnista oli kuitenkin mukana rahallista sitoutumista vaativissa yhteistyön muodoissa. Niistä kunnista (27 kpl), jotka eivät osallistuneet em. yhteistyömuotoihin 89 % kertoi

syyksi sen, että mahdollisuutta verkostotoimintaan liittymiseen ei ole tarjottu tai vastaaja ei ole siitä tietoinen.

Yleisimmät syyt olla kuulumatta edellä mainittuihin yhteistyön muotoihin olivat henkilöstöressurssien ja taloudellisen resurssin puute. Pieni osa kunnista ei osallistu yhteistyöhön kunnan alueen vähäisen vesistöjen määrän vuoksi, koska vesistöyhteistyötä ja -verkostoja ei alueella ole (tai niistä ei ole tietoa) tai koska kunnat toteuttavat jo tällä hetkellä kunnostusta ja hoitoa tukevaa toimintaa. Yksittäiset vastaajat toivat myös esiin, että käynnistyvillä hankkeilla ei saada riittäviä vaikutuksia vesistöissä, konkreettiset vesistöhankeet kohdistuisivat muualle kuin omaan kuntaan tai että kunnan päättäjät eivät koe asiaa tärkeäksi. Kaikki vastaajat pitivät yhteistyötä vaikuttavana keinona ja kustannusten jakoa tasapuolisena.

Yli 40 % niistä kunnista (27 kpl), jotka eivät kuuluneet vapaaehtoiseen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, sopimukseen tai neuvottelukuntaan, osallistuisi sellaiseen halukkaammin, jos

- panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kunnostustoimenpiteitä
- kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa
- toiminnasta ei koituisi kustannuksia tai ne olisivat vähäisemmät

Yli viidennes (22–30 %) vastaajista osallistuisi yhteistyöhön, jos valtio olisi osarahoittajana, jos kunnan näkyvyys paranisi tai jos verkostoa voisi käyttää apuna hankesuunnittelussa. 19 % piti tärkeänä, että verkosto tai neuvottelukunta hoitaisi osan kunnan tehtävistä.

Vastaajista 1–4 (4–15 %) arvioi kunnan osallistuvan toimintaan halukkaammin, mikäli panos tuottaisi lisäarvoa rahallisesti, kunnostukset ja muut hankkeet kohdistuisivat tasapuolisesti tai jos muut kunnat vesistöalueella osallistuisivat aktiivisesti toimintaan. Yhteistyömuodon toimijajoukolla ei vastaajille ollut merkitystä, mutta yhteistyöhön osallistuvilta kunnilta toivottiin aktiivisuutta ja hankkeiden konkreettisten toimenpiteiden kohdistumiselta tasapuolisuutta.

Kunnan osallistuminen vapaaehtoiseen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan koettiin hyödyllisenä monista syistä. Kysymykseen vastanneista 46 kunnasta enemmistö (67 %) koki, että toiminta on synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä. Vähintään kolmannes (33–48 %) näki toiminnan myös parantaneen vesistön tai vesistöjen tilaa ja käyttömahdollisuuksia, mahdollistaneen kunnan vaikuttamisen suunniteltavien hankkeiden tai toiminnan sisältöön, aktivoineen asukkaita tai uusia toimijoita sekä edesauttaneen hankerahoituksen saamista. 28–30 % vastaajista koki toiminnan parantaneen tiedonvaihtoa toimijoiden välillä sekä edistäneen kunnan tehtäviä ja tavoitteita. Selkeä vähemmistö vastaajista arvioi toiminnan parantaneen alueen vetovoimaisuutta tai näkyvyyttä.

Rahalliselle verkostotoiminnalle kunnat olivat kokeneet saaneensa vastinetta erityisesti asiantuntijapalveluiden (tiedon lisääntyminen, koulutukset, suunnittelutyö) ja konkreettisten toimenpiteiden muodossa. Osa vastaajista kertoi verkostotoiminnalla aikaansaadusta vedenlaadun paranemisesta ja positiivisesta vaikutuksesta vesistön eliökantoihin. Myös virkistyskäytön mahdollisuuksien ja kunnan näkyvyyden nähtiin saaneen positiivisia vaikutuksia. Osa vastaajista näki kuitenkin kunnan vastineen verkostotoiminnasta vähäisenä.

1.6 Toiveet verkoston toimijajoukon ja verkostotoiminnan kehittämiseksi

Kysymyksessä 17 tiedusteltiin verkostotoiminnassa mukana olevilta kunnilta, minkä tyyppisiä toimijoita verkostosta puuttuu. Luokitellut vastaukset on esitetty taulukossa 2.

Vastauksista nousevat toimijoina esiin erityisesti kuntalaiset ja mökkiläiset sekä yrittäjät. Lisäksi verkostotoimintana toivotaan nykyistä enemmän mukaan aktiivisia toimijoita sekä hankkeiden toteuttajia. Vastauksissa on myös mainittu yleisesti kolmas sektori, vesi- ja maa-alueen omistajat, metsänhoidon ammattilaiset ja maanviljelijät, valtio rahoittajana sekä toimijat, joilla olisi mahdollisuus rahalliseen panostukseen. Merkittävä osa vastaajista (14 kpl) ei osannut nimetä verkostotoiminnasta puuttuvia tahoja. Tämä saattaa kuvastaa sitä, että vesienhoitoon ja -kunnostuksiin liittyvä toimijajoukko ei ole kokonaisuudessaan kunnille tuttu.

Toimija	Vastausten määrä	Osuus vastauksista, %
En osaa sanoa / Ei tule mieleen puuttuvia tahoja	14	37
Kuntalaiset (ml. asukasyhdistykset) ja mökkiläiset	5	13
Yrittäjät (urakoitsijat, turvetuottajat)	5	13
Aktiiviset toimijat (ml. "tekijätaso")	3	8
Hyvät verkostot olemassa	3	8
Hankkeen toteuttajat (ideointi, rahoituksen haku, toteutus)	2	5
Kolmas sektori	1	3
Toimijat, joilla olisi mahdollisuus rahalliseen panostukseen.	1	3
Vesi- ja maa-alueen omistajat	1	3
Valtio rahoittajana	1	3
Metsänhoidon ammattilaiset	1	3
Maanviljelijät	1	3

Taulukko 2. Avoimista vastauksista luokitellut vastaukset kysymykseen ”Keiden kanssa haluaisitte tehdä yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa?”

Kysymyksessä 18 tiedusteltiin verkostotoiminnassa mukana olevilta kunnilta, miten verkoston toimintaa, jossa kunta on mukana, tulisi kehittää. Vastaajaa ohjeistettiin mainitsemaan 1–3 keskeistä toimenpidettä. Luokitellut vastaukset on esitetty taulukossa 3.

Kehitystoiveet	Vastausten määrä	Osuus vastauksista, %
Viestintä, tiedotus	6	14
Tietoa (ml. koulutukset ja asiantuntemus)	5	12
Konkreettiset toimet	5	12
Toimijoita	5	12
Kokonaisvaltainen seuranta, jatkuvuus ja suunnitelmallisuus	5	12
Henkilöresurssi	4	9
Rahaa	4	9
Yhteistyötä	4	9
Vastuunkanto vesistön tilasta	2	5
Paikallisten erityispiirteiden huomioiminen	2	5
Tapahtumat	1	2

Taulukko 3. Avoimista vastauksista luokitellut vastaukset kysymykseen ”Miten verkoston toimintaa, jossa olette mukana, tulisi kehittää?”

Keskeisinä nykyisten verkostojen kehittämistarpeina nousee esiin tarve saada toiminnalle nykyistä enemmän näkyvyyttä monipuolisen viestinnän ja tiedotuksen keinoin. Useat kunnista nostavat myös esiin tarpeen tehdä nykyistä kokonaisvaltaisempaa kunnostustoimenpiteiden suunnittelua ja seurantaan sekä tarpeet konkreettisten toimenpiteiden toteuttamiselle. Keskeisinä kehittämistarpeina nousevat esiin myös toimijoiden aktivointi, asiantuntija-apu sekä alaan liittyvä tiedonhankinta. Myös verkostotoimintaan tarvittavien, riittävien ajallisten ja rahallisten resurssien turvaaminen korostuu vastausten joukossa. Useissa vastauksissa toivotaan myös nykyisen yhteistyön kehittämistä ja lisäämistä.

Kyselyn päätteeksi kunnat saivat kertoa vapaasti ajatuksistaan vesienhoidon verkostotoiminnasta (Liite 4). Kysymykseen vastasi 23 kuntaa yhdeksältä ELY-keskusalueelta.

Seuraavissa kappaleissa (2–14) on koottu kyselyn vastaukset alueittain. Kyselyn monivalintakysymyksistä on koottu erillinen yhteenveto niiden alueiden osalta, joista oli vähintään neljä vastaajaa. Nämä alueelliset yhteenvedot ovat tämän raportin liitteenä (liitteet 5–13).

2 Lappi

2.1 Kuntien tarve vesistönkunnostukseen ja osallistuminen verkostoyhteistyöhön

Lapin 21 kunnasta kaksi (10 %) vastasi kyselyyn. Toisen kunnan alueella oli tunnistettu tarve vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi tai käytännön vesistönkunnostushankkeille esimerkiksi tekojärvien ja umpeen kasvaneen Jeesiöjoen kunnostamisessa. Vesistöjen hoitoon ja kunnostamiseen liittyvä verkostotoiminta ei kuitenkaan ollut tuttu kummallekaan vastanneista kunnista. Toinen vastaajista näki toiminnan tarpeellisenä oman työnsä kannalta.

Kumpaakaan kuntaa ei ollut pyydetty mukaan vesistönkunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa. Toinen vastaajista kertoi, että hänen edustamaansa kuntaa oli pyydetty mukaan vesistökunnostushankkeeseen tilaajan tai toteuttajan roolissa Jeesiöjoen kunnostuksen tiimoilta.

2.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Kunnat kertoivat tehneensä yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa viimeisen kymmenen vuoden aikana ELY-keskuksen kanssa. Toinen kunnista oli tehnyt yhteistyötä myös Kemijoki Oy:n kanssa. Kunnat halusivat tehdä yhteistyötä aiheeseen liittyvissä teemoissa ELY-keskuksen, LUKE:n, kalatalousalueiden, Kalatalouskeskuksen ja yritysten kanssa. Kutakin yhteistyötahoista toivoi yhteistyökumppanikseen toinen kunnista.

2.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Kumpikaan kunnista ei osallistu vapaaehtoiseen, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, sopimukseen tai neuvottelukuntaan. Syyksi vastaajat kertoivat, että kuntia ei ole pyydetty verkostoihin tai vastaajat eivät ole tästä tietoisia. Vastaajat arvioivat, että kunta ei osallistu verkostoihin liian työllistetyn henkilöstön vuoksi. Toinen vastaajista nosti esiin myös taloudellisten resurssien riittämättömyyden.

Kuntien edustajat kertoivat kuntien osallistuvan vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan halukkaammin, jos toiminnasta ei koituisi kunnalle kustannuksia tai ne olisivat vähäiset, panos tuottaisi lisäarvoa rahallisesti, panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kunnostustoimenpiteitä, kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa tai jos kunnan näkyvyys paranisi. Kutakin hyötyä kannatti toinen kunnista.

Kunnat eivät vastanneet kysymyksiin koskien kunnan verkostotoiminnasta saamaa hyötyä, kunnan saamaa vastinetta rahalliselle panokselleen ja verkostojen kehittämistarpeisiin.

3 Kainuu

3.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Kainuun ELY-keskuksen alueelta kyselyyn vastasi 4 kuntaa, mikä vastaa puolta alueen kunnista. Kuntien edustajista kolme koki tarvetta vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi tai käytännön vesistökuunnostushankkeille alueellaan. Puolet vastaajista kertoi vesien hoidon ja käytön olevan tuttua, ja kaikki näkivät siihen liittyvän verkostotoiminnan tarpeelliseksi työssään. Kolme kuntaa oli pyydetty mukaan vesistökuunnostushankkeisiin sekä rahoittajan että toteuttajan tai tilaajan roolissa.

3.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Kunnat kertoivat tehneensä yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa viimeisen 10 vuoden aikana erityisesti ELY-keskuksen kanssa (100 %) mutta myös LUKE:n, kalatalousalueiden, osakaskuntien tai SYKE:n (50–75 %) kanssa. Yksittäiset kunnat nostivat esiin yhteistyön myös maakunnan liiton, Suomen metsäkeskuksen, metsänomistajien, Metsähallituksen, paikallisten järvi- tai vesiensuojeluyhdistysten sekä muiden järjestöjen tai yhdistysten kanssa.

Kolme vastaajaa neljästä toivoi yhteistyötä aiheeseen liittyvissä teemoissa ELY-keskusten, Suomen ympäristökeskuksen ja kalatalousalueiden kanssa. Kaksi vastaajaa Ympäristöministeriön, LUKE:n, osakaskuntien, metsänhoitoyhdistyksen, Suomen metsäkeskuksen, metsänomistajien, ProAgrian, Metsähallituksen, Leader-toimintaryhmien ja kyläyhdistysten kanssa. Yksittäisiä toiveita nousi yhteistyöstä Maa- ja metsätalousministeriön, maakunnan liiton, alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, oppilaitosten, maanviljelijöiden, Kalatalouskeskuksen, MTK:n, paikallisten järvi- tai vesiensuojeluyhdistysten, muiden järjestöjen tai yhdistysten ja yritysten kanssa. Yhteistyötahoiksi kyselyssä eivät nousseet kunnat, Maa- ja kotitalousnaiset eivätkä riistanhoitoyhdistykset.

3.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Kolme kuntaa vastanneista kertoi olevansa mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Verkostotoimintaan osallistumattomalle kunnalle ei tarjottu mahdollisuutta liittyä verkostoon tai siitä ei oltu tietoisia. Kuntien arvio siitä, miksi kunta ei ole mukana edellä kuvatussa yhteistyöelimessä johtui kahden vastaajan mukaan siitä, että henkilöstö on

liian työllistetty ja kunnalla ei ole varaa. Nähtiin myös, että käynnistyvillä hankkeilla ei saada riittäviä vaikutuksia vesistöissä ja kuntapäätäjät eivät koe asiaa tärkeäksi.

Kaksi vastaajista arvioi edustamansa kunnan osallistuvan vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan halukkaammin, jos panos tuottaisi lisäarvoa rahallisesti, muut kunnat vesistöalueella osallistuisivat aktiivisesti toimintaan ja jos kunnan näkyvyys paranisi. Nähtiin myös, että kunta osallistuisi, jos kunnostukset ja muut hankkeet kohdistuisivat tasapuolisesti, panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kunnostustoimenpiteitä ja jos kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa.

Kaikki kyselyyn vastanneet kunnat kertoivat olevansa mukana vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa vapaamuotoisessa sitoutumattomassa yhteistyössä, kuten tiedon jakamisessa ja yhteisissä tilaisuuksissa sekä osallistuvansa verkostoihin, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntiin, sen ylläpitämisen vaatimaa rahallista sitoutumista vastaan. Esimerkkeiksi rahallista sitoutumista vaativista verkostoista nimettiin SILE II -hanke, KAIPPO-verkko, ARVOVESI, Osaajia vesistökuunnostuksiin -hanke ja OUMO-hankkeet.

Vain yksi kunta vastasi kysymykseen, miksi kunnan osallistuminen verkostoihin on hyödyllistä. Vastaaja koki, että toiminta on aktivoinut asukkaita / uusia toimijoita, toiminta on synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä ja että vesistön tai vesistöjen tila ja käyttömahdollisuudet ovat parantuneet. Rahalliselle panokselleen vastannut kunta näki saaneensa toiminta-alustojen, ajankohtaisen tiedon, asiantuntijatietouden ja yhteistyöverkoston muodossa.

3.4 Verkostojen kehittäminen

Yhteistyöverkostoihin toivottiin vahvempaa tekijätason edustusta ja verkostoa haluttiin kehittää sen näkyvyyden ja laaja-alaisen tiedottamisen (esim. vesistökohtainen) osalta.

4 Pohjois-Pohjanmaa

4.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistökuunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Alueen kunnista 23 %, eli seitsemän kuntaa vastasi kyselyyn. Iin kunnasta kyseeseen vastasi kaksi edustajaa. Kaikissa kunnissa oli tunnistettu tarve vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi tai käytännön vesistökuunnostushankkeille, joista esimerkkinä nostettiin esille kalataloudelliset kunnostustoimenpiteet, kalastuselinkeinon ja matkailun kehittäminen sekä kosteikkojen ennallistaminen. Kohteiksi nimettiin Iijoki, Olhavanjoki, Kuivajoki, Sotkajärvi ja Pintamojärvi. Aiheeseen liittyvä verkostotoiminta oli tuttu vain neljälle kunnalle, eli hieman yli puolelle vastaajista mm. Valonian järjestämän vesistökuunnostuskurssin, vesi.fi -palvelun, oman perehtymisen kautta. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kuntien edustajat näkivät verkostotoiminnan omaa toimialaansa koskevaksi ja tarpeelliseksi työssään. Kohdennettuun asiantuntija-apuun suhtauduttiin myönteisesti.

4.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Yhtä kuntaa lukuun ottamatta vastaajat kertoivat kuntansa tulleen pyydettyksi vesistökuunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa. Yksi vastaajista kertoi edustamansa kunnan tehneen useita hankkeita vuosikymmenten varrella ja toisessa kunnassa oli hanke parhaillaan menossa. Viittä kuntaa oli pyydetty hankkeisiin mukaan myös toteuttajan tai tilaajan roolissa.

Kunnat olivat tehneet yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa viimeisen 10 vuoden aikana tarkasteltuna laajan erityisesti ELY-keskuksen kanssa, jonka kanssa tehdystä yhteistyöstä mainitsi kaikki vastaajat. Neljästä kolmeen kuntaa (43–57 %) oli tehnyt yhteistyötä osakaskuntien ja Maa- ja kotitalousnaisten kanssa. Kahdesta yhteen kuntaa oli tehnyt yhteistyötä Kalatalouskeskuksen, ProAgrian, kyläyhdistysten, yritysten, SYKE:n, LUKE:n, kuntien, maanviljelijöiden, Suomen metsäkeskuksen, Metsähallituksen, Leader-toimintaryhmien ja Vattenfall-yrityksen kanssa.

Yhteistyötä haluttiin jatkossa tehdä erityisesti ELY-keskuksen (86 %), Ympäristöministeriön, SYKE:n, osakaskuntien ja maanviljelijöiden (57 %) kanssa. Kolmesta yhteen kuntaa halusi tehdä yhteistyötä Maa- ja metsätalousministeriön, kuntien, metsänomistajien (43 %), alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, kalatalousalueen, metsänhoitoyhdistyksen, Suomen metsäkeskuksen, Maa- ja kotitalousnaisten, Kalatalouskeskuksen, MTK:n, Metsähallituksen, kyläyhdistysten (29 %), maakunnan liiton, LUKE:n, oppilaitosten, ProAgrian, Leader-toimintaryhmien, paikallisten järvi- ja vesiensuojeluyhdistysten, yritysten ja vesialueen omistajien kanssa (14 %).

4.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kuunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Kunnista neljä (57 %) kertoi olevansa mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kuunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Näistä kunnista kolme toimi verkostossa, yhteistyösopimuksessa tai neuvottelukunnassa rahallista sitoutumista vastaan ja yksi kunnista sitoutumattomassa yhteistyössä (ml. tiedon jakaminen ja yhteiset tilaisuudet). Rahallista panosta vaativiksi tahoiksi nimettiin lijoen vanhan uoman kuunnostushanke, lijoen kalataloushanke ja Vyyhti-hanke.

Niistä kunnista, jota eivät olleet mukana kyseisessä yhteistyöelimessä, kahdelle ei ollut tarjottu mahdollisuutta liittyä vesienhoitoa ja -käyttöä edistävään verkostotoimintaan tai vastaajalla ei ollut tästä tietoa. Yhdelle kunnalle oli tarjottu mahdollisuus rahallista sitoutumista vastaan.

Syiksi, miksi kunta ei ole mukana kuvatussa toiminnassa annettiin kunnan alueella olevien vesistöjen pieni määrä, henkilöstön ja rahallisten resurssien riittämättömyys sekä tietämättömyys alueen vesistöyhteistyöstä/-verkostoista tai niiden puute. Vastaajat kertoivat edustamansa kunnan osallistuvan vesistöjen kuunnostusta ja hoitoa edistävään verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan halukkaammin, jos toiminnasta ei koituisi kustannuksia tai ne olisivat pienemmät, panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kuunnostustoimenpiteitä, kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa, muut kunnat vesistöalueella osallistuisivat aktiivisesti toimintaan tai jos valtio toimisi osarahoittajana.

Kaikki toimintaan osallistuvat kunnat kokivat osallistumisensa hyödyllisenä, koska vesistön tai vesistöjen tila ja käyttömahdollisuudet ovat parantuneet. Kolme neljästä vastaajasta koki voineensa vaikuttaa suunniteltavien hankkeiden tai toiminnan sisältöön yhteistyöhön osallistumalla. Kaksi kuntaa kertoi, että yhteistyö on edistänyt kunnan tehtäviä ja tavoitteita, ja yksi kunta nosti esille toiminnan parantaneen alueen vetovoimaisuutta.

Rahalliseen panokseensa vastanneeseen vastineeseen kunnat suhtautuivat eri tavoin. Yksi vastaajista koki, että verkostotoiminnan osapuolten vuorovaikutus muillakin alueilla on parantunut. Vastaaja näki positiivista vastinetta myös imagon ja näkyvyyden parantumisessa. Yhden vastaajan mielestä vastine oli kuitenkin ollut heikkoa. Yhdellä kunnista hanke oli parhaillaan käynnissä.

4.4 Verkostojen kehittäminen

Yhteistyöverkoston toivottiin toimijoiksi siinä olevien lisäksi vesialueen omistajia ja valtiota isona rahoittajana. Verkostoja haluttiin kehittää lisäämällä asiantuntijoiden läsnäoloa ja ohjausta, vesistökuormituksen vaikutusten seuranta edistävää toimintaa ja rahoitusta vesistönsuojelu- ja kunnostushankkeissa. Lisäksi toivottiin, että verkostoissa nostettaisiin esiin selkeitä konkreettisia tavoitteita, vesialueen omistajat nostettaisiin ”selkeästi toimijaksi asiassa” ja että vesistöhaittojen aiheuttajat saatettaisiin vastuuseen.

Verkostojen toiminnasta aiheutuneet vähäisetkin saavutukset ja asiantuntija-apu saivat positiivista palautetta. Kehittämisen varaa nähtiin kuitenkin olevan. Toimien tuloksellisuuden esimerkiksi lijoen vesistöissä nähtiin puuttuvan: ”Haitta voimalaitoksista on kestänyt jo yli 60 vuotta. Pudasjärvi saanut säännöstelystä vain haitat, hyödyt on mennyt muille kunnille ja valtiolle.” Myös ristiriitojen sovittelu nähtiin haastavana. Pientenkin taloudellisten avustusten nähtiin kuitenkin edesauttavan toimia.

5 Etelä-Pohjanmaa

5.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Tähän osioon on koottu niiden kuntien vastaukset, jotka sijaitsevat Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien alueella, koska Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus hoitaa ympäristöön liittyviä tehtäviä näiden maakuntien alueilla. Alueen 40 kunnasta 15 vastasi kyselyyn (38 %). Vöyrin kunnasta kyselyyn vastasi kaksi kunnan edustajaa. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki kyselyyn vastanneet kunnat tunnistivat alueellaan tarvetta vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi tai käytännön vesistökunnostushankkeille. Toimenpiteiksi esille nostettiin ruoppaukset Evijärvellä, Nummijärven hoitotoimenpiteet sekä Merenkurkun saaristo kokonaisuudessaan.

Vesien hoitoon ja käyttöön liittyvä verkostotoiminta oli tuttua lähes kaikille alueen kunnille mm. ELY-keskuksen koordinoiman vesienhoidon suunnittelun tiimoilta. Vain Korsnäs ja Luoto eivät nähneet verkostotoimintaa tutuksi. Lähes kaikki alueen kunnat pitivät verkostotoimintaa tarpeellisena oman työn kannalta. Kaikki kyselyyn vastanneet kunnat olivat osallistuneet vesistönkunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa. Eräs kunta kertoi rahoittavansa hankkeita vuosittain. Noin puolet kunnista kertoi, että kuntaa on pyydetty mukaan vesistökunnostushankkeisiin myös toteuttajan tai tilaajan roolissa.

5.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Kunnat kertoivat tehneensä yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa viimeisen kymmenen vuoden aikana ensisijaisesti ELY-keskuksen (100 %), osakaskuntien (80 %), kyläyhdistysten (60 %), alueellisten vesiensuojeluyhdistysten (53 %) ja muiden kuntien (47 %) kanssa. Suuri osa kunnista (40 %) oli tehnyt

yhteistyötä myös kalatalousalueen, Leader-toimintaryhmän tai paikallisen järvi- tai vesiensuojeluyhdistyksen kanssa. Muita yhteistyötahoja olivat maanviljelijät (27 %), ProAgria (20 %) sekä Ympäristöministeriö, Suomen metsäkeskus, metsänomistajat ja Maa- ja kotitalousnaiset (13 %). Maa- ja metsätalousministeriön, maakunnan liiton, oppilaitokset, Metsähallituksen ja riistanhoitoyhdistykset nimesi yhteistyökumppaneikseen yksi kunta (7 % vastaajista).

Kuntien toiveet yhteistyökumppaneista vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa jakoutuivat melko tasaisesti eri toimijoiden välille. Enemmistö kunnista (87 %) kertoi toivovansa yhteistyötä ELY-keskuksen ja alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen kanssa (80 %). Vähintään puolet vastaajista nimesi toivotuiksi yhteistyökumppaneiksi muut kunnat, Leader-toimintaryhmät, kyläyhdistykset, Ympäristöministeriön, SYKE:n, osakaskunnat, metsänhoitoyhdistyksen, ProAgrian, paikalliset järviyhdistykset ja riistanhoitoyhdistykset.

5.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Vastanneista kunnista kymmenen (67 %) kertoi olevansa mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Viidelle kunnalle ei ollut tarjottu mahdollisuutta liittyä vesienhoito- ja käyttöä edistävään verkostotoimintaan tai vastaajalla ei ollut tietoa tarjouksesta.

Arviot siitä, miksi kunta ei ole mukana vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa jakoutuivat. Syiksi kerrottiin kunnan taloudellisten resurssien puute ja työllistetty henkilöstö, hankkeiden vähäiset vaikutukset tai kohdentuminen toisten kuntien alueelle, kunnan alueella tapahtuvan vesistöyhteistyön, -verkostojen tai niihin liittyvän tiedon puute sekä se, että päättäjät eivät koe asiaa tärkeäksi. Kunkin vaihtoehdon nosti esille 1–2 vastaajista.

Syyt olla osallistumatta verkostotoimintaan heijastuvat myös kuntien verkostoyhteistyöhön liittyviin toiveisiin. Vastaajat kertoivat edustamansa kunnan osallistuvan yhteistyöhön, mikäli panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kunnostustoimenpiteitä (4 vastausta), kunnan ei tarvitsisi olla hankkeen vetovastuussa, verkostoa voisi käyttää apuna hankesuunnittelussa ja valtio osallistuisi hankkeen rahoitukseen (2 vastausta). Yksittäisissä vastauksissa nousi esille myös toive alhaisemmista kustannuksista, kunnostusten ja muiden hankkeiden tasapuolisesta kohdistumisesta ja että verkosto hoitaisi osa kunnan tehtävistä.

Kymmenen vastaajaa kertoi edustamansa kunnan olevan mukana vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa toiminnassa. Vapaamuotoiseen sitoutumattomaan yhteistyöhön (ml. tiedon jakaminen, yhteiset tilaisuudet) ja rahallista sitoutumista vastaan tapahtuvaan verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan osallistui molempiin kuusi kuntaa. Rahallista sitoutumista edellyttämiksi verkostoiksi ja muihin yhteistyön muodoiksi nimettiin Nummijärven, Lapuanjoen, Ähtävänjoen, Purmonjoken, Kruunupyynjoken, Perhonjoen ja Kovjoken neuvottelukunnat, Sahakosken kalatiehanke sekä Pohjanmaan vesi ja ympäristö ry.

Kahdeksan vastaajaa kymmenestä koki kunnan osallistumisen verkostotoimintaan hyödyllisenä, koska toiminta oli synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä. Puolet vastaajista koki saaneensa hyötyä toimijoiden välisen tiedonvaihdon parantumisesta, mahdollisuudesta vaikuttaa suunniteltavien hankkeiden/toiminnan sisältöön, kunnan saamasta hankerahoituksesta sekä asukkaiden ja uusien toimijoiden aktivoitumisesta. Osa vastaajista koki myös, että verkostotoimintaan osallistuminen on edistänyt kunnan tehtäviä ja tavoitteita.

Vastinetta rahalliselle panokselle kunnat kokivat saaneensa erityisesti hankkeiden valmisteluun ja rahoituksen hakemiseen liittyen. Vastinetta panokselle nähtiin myös asiantuntijapalveluissa ja alueen virkistysarvojen ja viihtyisyyden kerrottiin parantuneen, ja tämän kerrottiin heijastuneen myös asukastyytyväisyyteen. Myös ympäristön tilan paraneminen mainittiin. Yksi vastaajista kertoi jäsenyyden Pohjanmaan vesi ja ympäristö ry:ssä mahdollistaneen alennuksen tilaustöissä. Yksi vastaajista näki vastineen heikoksi ja toivoi resurssien kohdentamista ruoppauksiin ja suurempiin kunnostuksiin.

5.4 Verkostojen kehittäminen

Kuntien yhteistyöverkostoihin toivottiin mukaan lisää vesialueen ja maanomistajia, yksityisiä toiminnanharjoittajia ja teollisuuden edustajia. Esiin nostettiin myös ”ruohonjuuritason” toimijat, jotka pitävät hankkeiden lankoja käsissään ja vievät niitä eteenpäin. Verkoston toimintaa vastaajat kehittäisivät ottamalla keskeisiksi toimijoiksi vesitaloutta hyvin tuntevia henkilöitä tai tahoja, koska ”pelkällä maalaisjärjellä ei välttämättä saada riittävän laajakatseista suuntaa toiminnalle.” Myös yritystoimijoita toivottiin verkostoihin.

Kehittämiskohteiksi nostettiin myös tiedonvaihdon edistäminen, koulutusten ja tapahtumien järjestäminen, näkyvyyden lisääminen, hankebyrokratian vähentäminen ja toiminnan lisääminen sekä kunnostustoimien suuntaamista rannikkovesille. Verkostolta toivottiin kevyempää rakennetta, johon kuulusivat vain toimijat, joiden kanssa yhteistyötä käytännössä tehdään. Tietyn neuvottelukunnan nähtiin vievän paljon resursseja mutta antavan vain vähän hyötyä. Verkosto kuitenkin nähtiin tärkeänä yhteistyökumppaneiden löytämisen kannalta. Verkostotoiminta nähtiin tervetulleena ja tärkeänä toimintana, jolle kuitenkin on liian vähän aikaa.

6 Satakunta

6.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Satakunnan ELY-keskuksen alueella kyselyyn vastasi yksi kunta, joka vastaa 16 kunnan alueella 6 % kunnista. Kunta ei kokenut vesien käytön ja hoidon kehittämistä tai käytännön vesistökunnostushankkeita tarpeellisena. Hankkeisiin liittyvä verkostotoiminta ei ollut vastaajalle tuttua eikä hän kokenut verkostotoimintaa tarpeelliseksi työssään. Kuntaa ei ollut pyydetty mukaan vesistönkunnostushankkeisiin rahoittajan, toteuttajan tai tilaajan roolissa.

6.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Vastaaja kertoi edustamansa kunnan tehneen yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa viimeisen 10 vuoden aikana ELY-keskuksen ja osakaskuntien kanssa. Yhteistyökumppaneiksi vastaaja toivoi jatkossa ELY -keskusta, osakaskuntia, Kalatalouskeskusta ja kalatalousalueita.

6.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Vastaaja kertoi, että hänen edustamalleen kunnalle ei ollut tarjottu mahdollisuutta liittyä vesienhoitoa ja -käyttöä edistävään verkostotoimintaan tai vastaaja ei ollut asiasta tietoinen. Edelleen vastaaja kertoi kunnan osallistuvan vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan halukkaammin, jos toiminnasta ei koituisi kunnalle kustannuksia tai ne olisivat vähäiset ja mikäli panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kunnostustoimenpiteitä.

Kunnan edustaja ei vastannut kysymyksiin koskien kunnan verkostotoiminnasta saamaa hyötyä, kunnan saamaa vastinetta rahalliselle panokselleen ja verkostojen kehittämistarpeisiin.

7 Pirkanmaa

7.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Pirkanmaan alueelta kyselyyn vastasi 23 kunnasta 10 kuntaa (43 %). Kaikki kyselyyn vastanneista kunnista tunnistivat alueellaan tarpeen vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi tai käytännön vesistönkunnostushankkeille. Konkreettisesti kohteiksi nostettiin mm. muutamien kaupunkien järvin ja purojen/ojien heikko kunto ja keskiveden nostot. Toiminta oli vastaajille tuttua ja se nähtiin tarpeellisena vastaajien työn näkökulmasta. Kunnat kertoivat osallistuvansa mm. vesistönkunnostusverkostoon, Itämerihaasteeseen ja lkaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukuntaan.

Seitsemää kuntaa kymmenestä vastanneesta oli pyydetty mukaan vesistönkunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa ja kuutta toteuttajan tai tilaajan roolissa. Vesistönkunnostushankkeet olivat koskeneet mm. ruoppauksia ja niittoja, Virtavesihanketta, Koveskosken kalatietä ja Pitkäjärven kunnostusta.

7.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Kaikki kunnat olivat tehneet viimeisen kymmenen vuoden aikana yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa ELY-keskuksen kanssa. Yhdeksän vastanneista kunnista (90 %) oli tehnyt yhteistyötä myös alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen kanssa. Yli puolet tai puolet vastaajista kertoi yhteistyöstä osakaskuntien ja paikallisen järvi- tai vesiensuojeluyhdistyksen kanssa. Vastaajista 3–4 (30–40 %) mainitsi yhteistyökumppaneiksi kunnat, Suomen metsäkeskuksen, kyläyhdistykset ja kalatalousalueet. Loput vastanneista kertoivat edustamansa kunnan tehneen yhteistyötä SYKE:n, ProAgrian, MTK:n, Leader-toimintaryhmien, Kalatalouskeskuksen, riistanhoitoyhdistysten ja muiden järjestöjen tai yhdistysten, yksityisten maanomistajien kanssa. Yhteistyöverkostoon eivät kuuluneet Maa- ja metsätalousministeriö, Ympäristöministeriö, maakunnan liitto, LUKE, oppilaitokset, maanviljelijät, metsänhoitoyhdistykset, metsänomistajat, Maa- ja kotitalousnaiset ja Metsähallitus.

Kunnat halusivat tehdä yhteistyötä erityisesti ELY-keskuksen, kuntien ja maanviljelijöiden kanssa. Yli puolet vastanneista halusi tehdä yhteistyötä myös kyläyhdistysten, alueellisten vesiensuojeluyhdistysten, osakaskuntien, paikalliset järvi- tai vesiensuojeluyhdistysten ja kalatalousalueiden kanssa. Vastaajista 3–4 (30–40 %) kertoi toivovansa yhteistyötä SYKE:n, Suomen metsäkeskuksen, metsänomistajien, LUKE:n, MTK:n, Leader-toimintaryhmien ja riistanhoitoyhdistysten kanssa. Vastaajista 1–2 nosti esille myös maakunnan liiton, oppilaitokset, Metsähallituksen, muut järjestöt tai yhdistykset, yritykset, Maa- ja

metsätalousministeriön, Ympäristöministeriön, metsänhoitoyhdistyksen, ProAgrarian, Maa- ja kotitalousnaiset ja Kalatalouskeskuksen.

7.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Kyselyyn vastanneista kunnista hieman yli puolet (60 %) kertoi olevansa mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Ne kunnat, jotka eivät olleet mukana kuvatun laisessa yhteistyössä, eivät olleet saaneet mahdollisuutta yhteistyön muotoon tai eivät olleet asiasta tietoisia. Syyksi yhteistyön puuttumiselle mainittiin pääasiassa liian työllistetty henkilöstö ja että kunnalla ei ole siihen varaa. Yksi vastaajista kertoi edustamansa kunnan toteuttavan ja edistävän kunnostushankkeita laajalti muutenkin. Kolme neljästä vastaajasta arvioi edustamansa kunnan osallistuvan vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan halukkaammin, jos toiminnasta ei koituisi kustannuksia tai ne olisivat vähäisiä, kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa tai kunnan näkyvyys paranisi. Syiksi nostettiin myös, että panos tuottaisi lisäarvoa sekä rahallisesti että konkreettisten hankkeiden ja kunnostustoimenpiteiden kautta ja että verkostoa voisi käyttää apuna hankesuunnittelussa.

Niistä kunnista, jotka kertoivat olevansa mukana vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa toiminnassa, viisi (85 %) kertoi osallistuvansa vapaamuotoiseen sitoutumattomaan yhteistyöhön, johon kuuluu mm. tiedon jakaminen ja yhteiset tilaisuudet. Vähemmistö, eli kaksi vastaajista kertoi osallistuvansa rahallista vastinetta vaativaan verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan.

Kunnat kokivat saaneena hyötyä verkostoihin ja muihin yhteistyön muotoihin osallistumisesta, koska toiminta oli aktivoanut asukkaita / uusia toimijoita (4 vastaajaa, 67 %), toiminta on synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä, osallistuminen yhteistyöhön on mahdollistanut vaikuttamisen suunniteltavien hankkeiden/toiminnan sisältöön, vesistön tai vesistöjen tila ja käyttömahdollisuudet olivat parantuneet ja koska tiedonvaihto toimijoiden välillä oli parantunut (3 vastaajaa, 50 %). Yksittäiset vastaajat nostivat esiin hyödyksi kunnan saaman hankerahoituksen tai kunnan tehtäviä ja tavoitteita edistäneen yhteistyön.

Yhteistyöhön rahallista panosta antaneet kunnat näkivät saaneensa vastinetta vesin ja eliöstön tilan paranemisella. Mm. vesilintujen määrän lisääntyminen ja purotaimenenkannan elinolosuhteiden parantuminen nostettiin konkreettisiksi esimerkeiksi. Tämän lisäksi toiminta oli edistänyt yhteistöllistä kylätoimintaa ja tuonut positiivista näkyvyyttä mediassa. Vesialueen muissa vesistöissä tehtävien toimenpiteiden nähtiin hyödyttävän myös oman kunnan alueen vesialuetta, joskin omalle vesialueelle toivottiin enemmän toimenpiteitä.

7.4 Verkostojen kehittäminen

Vastaajat toivoivat, että heidän edustamiinsa verkostoihin kuuluisi enemmän asukasyhdistyksiä, maanomistajia ja yrittäjiä (esim. turvetuottajia). Hankkeen vetäjistä koettiin olevan pulaa. Verkostoa haluttiin kehittää kokonaisvaltaisemmaksi. Vesialueelle toivottiin vahvempaa kokonaissuunnittelua, tavoitteellisuutta ja jatkuvuutta. Nähtiin, että hankkeet kohdistuvat liian pienille alueille rahoituskanavien ja alueiden kiinnostuksen perusteella. Resursseja kaivattiin myös lisää esimerkiksi kokopäiväisen työntekijän tai kunnostuskohteiden ylläpitoon ja tarkkailuun osallistuvien ja koululaisten toimesta. Yritysten edustajilta toivottiin lisää aktiivisuutta.

Vesistökunnostusverkostosta oli hyviä kokemuksia. Yksittäisinä nostoina ELY-keskuksen luotsaama Ikaalisten reitin neuvottelukunta ja KVVY:n toiminta sai positiivista palautetta. Kiitosta sai myös verkoston järjestämät kattavat seminaarit, joissa oli esitelty ajankohtaisia hankkeita ja hyviä käytäntöjä. Tiedon vaihto nähtiin tärkeänä. Vesialueiden kokonaisuuden huomioimista pidettiin tärkeänä ja kuntia yksittäisinä toimijoina liian suppeana ryhmänä, jonka vaikuttavuus toimijoina ei ole kovin hyvä. Verkostotoiminnan nähtiin vaativan innokkaan ja sitoutuneen hankevetäjän.

8 Häme

8.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistökunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Hämeen alueen 21 kunnasta kyselyyn vastasi kuuden kunnan edustajat (29 %). Kyselyyn vastanneista kunnista viisi piti vesien hoitoon ja käyttöön liittyvää verkostotoimintaa tuttuna, ja kaikki olivat tunnistaneeet tarpeen vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi tai käytännön vesistökunnostushankkeille. Kaikkia kyselyyn vastanneita kuntia oli pyydetty mukaan vesistökunnostushankkeisiin sekä rahoittajan että toteuttajan tai tilaajan roolissa. Avustuksia oli annettu erityisesti vesiensuojeluyhdistyksille ja toimenpiteiksi mainittiin säännölliset järvien niitot.

8.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Viimeisen 10 vuoden aikana kunnat olivat tehneet yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa pääosin ELY-keskuksen (100 %), paikallisten järvi- tai vesiensuojeluyhdistysten, oppilaitosten, kuntien (83 %) ja alueellisten vesiensuojeluyhdistysten (67 %) kanssa. Puolet vastanneista kunnista kertoi yhteistyöstä osakaskuntien ja maanviljelijöiden kanssa. Myös maakunnan liitto, kalatalousalueet, kyläyhdistykset (33 %), Suomen metsäkeskus, Leader-toimintaryhmät, riistanhoitoyhdistykset sekä järjestöt ja yritykset (17 %) mainittiin yhteistyötahoiksi. Muiksi yhteistyötahoiksi nimettiin mm. Vesijärvi- ja Vanajavesisäätiöt sekä Loimijoki-hanke.

Yhteistyötä toivottiin laajasti. Jokainen kyselyssä esitetyistä yhteistyötahoista nähtiin tahoksi, jonka kanssa kunta haluaisi tehdä yhteistyötä ja kyselyn avoimissa vastauksissa kaikki tahot nähtiin mahdollisina yhteistyökumppaneina. Neljä kuntaa kuudesta (67 %) toivoi yhteistyötä ELY-keskuksen, alueellisten vesiensuojeluyhdistysten, kuntien, Suomen metsäkeskuksen sekä paikallisten järvi- tai vesiensuojeluyhdistysten kanssa. Tämän lisäksi Vanajavesisäätiö nimettiin toivotuksi yhteistyökumppaniksi.

8.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Kaikki kyselyyn vastanneista kunnista kertoi olevansa mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Vain kaksi kunnista kertoi osallistuvansa vapaamuotoiseen sitoutumattomaan yhteistyöhön (ml. tiedon jakaminen, yhteiset tilaisuudet). Kaikki kunnista kertoi osallistuvansa verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan, jonka ylläpitäminen vaatii kunnan sitoutumista. Rahallista panosta vaativiksi yhteistyön muodoiksi nimettiin Vanajavesi- ja Vesijärvisäätiöt sekä Loimijoki-hanke.

Kyselyyn vastanneista kuudesta kunnasta viisi (83 %) koki kunnan osallistumisen verkostotyöskentelyyn hyödylliseksi, koska toiminnan nähtiin synnyttäneen konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä. Vastaajat myös näkivät vesistön tai vesistöjen tilan ja käyttömahdollisuuksien parantuneen. Puolet vastaajista koki yhteistyön edistäneen kunnan tehtäviä ja tavoitteita. Yhdestä kahteen kuntaa koki, että toiminta on aktivoinut asukkaita / uusia toimijoita, kunta on voinut vaikuttaa suunniteltavien hankkeiden/toiminnan sisältöön yhteistyöhön osallistumalla, toiminta on parantanut alueen vetovoimaisuutta ja että kunnan näkyvyys on parantunut.

Kunnan rahalliseen panokseen vastaajat kertoivat saaneensa vastinetta vesistön tilan seurannan, konkreettisten kunnostuskohteiden, ongelmien esiin tuomisen, yleisen tietoisuuden lisääntymisen, virkistyskäytön paranemisen ja yhteisiin hankkeisiin osallistumisen muodossa. Kaksi vastaajista näki vastineen vähäiseksi mm. vesien tilan parantumisen näkökulmasta.

8.4 Verkostojen kehittäminen

Toimijoiksi vesistöhoitoon liittyviin verkostoihin vastaajat toivoivat aktiivisia toimijoita, kolmatta sektoria ja yrityksiä sekä toimijoita, joilla olisi mahdollisuus rahalliseen panostukseen. Muuten verkoston toiminnan kehittämistarpeiksi nostettiin viestintä, konkreettiset toimet ja rahoitusmahdollisuudet. Pelkkien suunnitelmien tekeminen ilman konkreettisia toimia sekä verkostotoimijoiden resurssipula koettiin kuitenkin turhauttavana ja verkoston toimintaa hidastavana tekijänä. Kunnille tuleviin toiveisiin ja vaatimuksiin kunnostushankkeista ei ole aina pystytty vastamaan, koska resursseja ei ole ollut.

Eräs vastaaja kertoi haasteeksi vastakkainasetteluun maanomistajien ja mökkiläisten kanssa. Vesijärvi- ja Vanajavesisäätiöiden toimintaan oltiin erittäin tyytyväisiä. Myös Päijänteelle toivottiin oman suojelusäätiön perustamista, koska isojen säätiöiden nähtiin tukevat samalla myös pienempien järvien hoitoa.

9 Varsinais-Suomi

9.1 Kuntien tarve vesistönkunnostukseen ja osallistuminen verkostoyhteistyöhön

Varsinais-Suomen 27 kunnasta kyselyyn vastasi 4 kuntaa, mikä vastaa 15 % alueen kunnista. Vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi ja käytännön vesistönkunnostushankkeille nähtiin tarvetta kaikissa kunnissa ja sitä pidettiin tärkeänä oman työn näkökulmasta esimerkiksi verkostoista saatavien kontaktien, hankkeiden ja ideoiden vuoksi. Kunnostuskohteiksi esitettiin mm. koskien ja rehevöityneen Liipolanjärven kunnostaminen. Vesien hoitoon ja käyttöön liittyvä verkostotoiminta oli tuttua kolmelle kunnalle neljästä (75 %) mm. Rannikkovesistöjen kunnostusverkoston, Paimiojoki-yhdistyksen ja Valonian toiminnan kautta.

Kaikkia kyselyyn vastanneita kuntia oli pyydetty mukaan vesistönkunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa ja suurinta osaa (75 %) toteuttajan tai tilaajan roolissa. Kunnat olivat osallistuneet hankkeisiin toteuttajan tai tilaajan roolissa mm. vesilain mukaisen lupatarpeen vuoksi.

9.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Kaikki kunnat kertoivat tehneensä yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa viimeisen 10 vuoden aikana ELY-keskuksen kanssa. Yli puolet tai puolet vastaajista teki tämän lisäksi yhteistyötä maakunnan liiton, alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, kuntien, kalatalousalueen, paikallisten järvi- tai vesiensuojeluyhdistysten ja muiden järjestöjen/yhdistysten kanssa. Yksittäiset kunnat kertoivat tehneensä yhteistyötä Maa- ja ympäristöministeriön, Ympäristöministeriön, LUKE:n, oppilaitosten, metsänhoitoyhdistyksen, Suomen metsäkeskuksen, ProAgrian, Kalatalouskeskuksen, Metsähallituksen, Leader-toimintaryhmien tai Valonian kanssa.

Kaikki kunnat halusivat tehdä yhteistyötä ELY-keskuksen, alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, kuntien, paikallisten järvi- tai vesiensuojeluyhdistysten tai muiden järjestöjen/yhdistysten kanssa. Kolme vastaajaa (75 %) halusi tehdä yhteistyötä SYKE:n kanssa. Puolet vastaajista kertoi haluavansa tehdä yhteistyötä Maa- ja metsätalousministeriön, Ympäristöministeriön, maakunnan liiton, LUKE:n, oppilaitosten, kalatalousalueen, osakaskuntien, maanviljelijöiden, metsänhoitoyhdistyksen, ProAgrian, Leader-toimintaryhmien, kyläyhdistysten, riistanhoitoyhdistysten ja yritysten kanssa. Muiksi toivotuiksi yhteistyökumppaneiksi mainittiin Suomen Metsäkeskus, metsänomistajat, Maa- ja kotitalousnaiset, Kalatalouskeskus, MTK, Metsähallitus ja Valonia.

9.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Kyselyyn vastanneet kunnat olivat mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Vastaajista kolme (75 %) oli mukana vapaamuotoisessa sitoutumattomassa yhteistyössä (ml. tiedon jakaminen, yhteiset tilaisuudet) ja verkostossa, yhteistyösopimuksessa tai neuvottelukunnassa, jonka ylläpitämiseen vaaditaan kunnilta rahallista sitoutumista. Rahallista sitoutumista vaativia yhteistyöelimiä olivat mm. Paimiojokiyhdistys, I samma båt -hanke ja Valonia.

Puolet kunnista koki kunnan osallistumisen hyödyllisenä, koska toiminta on synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä, osallistumalla yhteistyöhön kunta pystyy vaikuttamaan suunniteltavien hankkeiden/toiminnan sisältöön, vesistön tai vesistöjen tila ja käyttömahdollisuudet ovat parantuneet, yhteistyö on edistänyt kunnan tehtäviä ja tavoitteita ja koska tiedonvaihto toimijoiden välillä on parantunut. Yksittäiset kunnat kertoivat hyötynensä yhteistyöstä myös, koska kunta on saanut hankerahoitusta ja koska toiminta on parantanut alueen vetovoimaisuutta.

Kunnat kokivat saaneensa rahallista panosta edellyttämästä verkostotoiminnasta vastinetta mm. asiantuntijapalveluina, suhteina/verkostoina, tilaisuuksina, koulutuksina, hankkeina, konkreettisina tekoina ja virkistyskäyttäm mahdollisuuksien parantumisena. Kaikkia verkoston tuottamia hyötyjä ei kuitenkaan ollut ehkä hyödynnetty.

9.4 Verkoston kehittäminen

Verkostoista toivottiin lisää konkreettista tukea vesienhoito ja -kunnostushankkeisiin. Verkostoihin toivottiin lisää hankkeita alkuun panevia, rahoituksen hakuun osallistuvia ja toteutukseen osallistuvia toimijoita. Toivottiin myös valmiita hankkeita, joihin kunta voisi ilmoittaa soveltuvia kohteita. Kunnan omat resurssit

osaamisen ja taloudellisten mahdollisuuksien suhteen nähtiin erittäin rajallisina. Verkostojen toivottiin tuovan toimintaansa paremmin esille ja edistävän yhdistysten tunnettavuutta.

Vastaajat näkivät verkostotoiminnan erittäin tärkeänä mm. tiedon välittäjänä ja hankkeisiin sopivien yhteyshenkilöiden löytämisessä. Erään vastaajan mukaan: ”Rahallisesti suhteellisen pienellä panostuksella on saatu valtavasti tietotaitoa, osaamista ja vesistötuntemusta kuntaan. Kunnan henkilöresursseilla tai rahallisilla resursseilla ei hankkeita olisi voitu hakea eikä toimia alueella toteuttaa.” Valonia nostettiin esiin erittäin merkittävänä hanketoimijana. Nuoret, koululaiset ja opiskelijat toivottiin huomioitavan kohderyhmänä verkostotoiminnan painopistetakastelussa.

10 Uusimaa

10.1 Kuntien tarve vesistönkunnostukseen ja osallistuminen verkostoyhteistyöhön

Uudenmaan 26 kunnasta 7, eli 27 % vastasi kyselyyn. Vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi ja käytännön vesistönkunnostushankkeille nähtiin tarvetta kaikissa kunnissa, ja siihen liittyvä verkostotoiminta koettiin tarpeelliseksi oman työn kannalta. Kunnostustoiminnalle koettiin olevan tarvetta muun muassa tietyillä järvikohteilla (Kilpijärvi, Isojärvi, Valkjärvi). Vesien hoitoon ja käyttöön liittyvä verkostotoiminta oli tuttua viidelle kunnalle seitsemästä (71 %). Esimerkkinä verkostotoiminnasta mainittiin Itämerihaaste.

Kaikkia vastanneita kuntia oli pyydetty mukaan vesistönkunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa tai se oli viranhaltijalla tiedossa. Kuusi vastaajaa (86 %) kertoi, että kuntaa oli pyydetty hankkeisiin mukaan toteuttajan tai tilaajan roolissa. Avoimissa vastauksissa mainittiin kunnostushankkeista erityisesti järvikunnostushankkeet ja tuotiin esille myös vesiensuojeluun liittyvät, erilaisista rahoituslähteistä rahoitetut kehittämishankkeet varsinaisten kunnostushankkeiden lisäksi.

10.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Alueen kunnilla on vastausten perusteella monipuolinen yhteistyöverkosto. Kaikki kyselyyn vastanneet kunnat kertoivat tehneensä viimeisen kymmenen vuoden aikana yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa ELY-keskuksen, kuntien sekä paikallisten järviyhdistysten tai vesiensuojeluyhdistysten kanssa. Keskeisiä yhteistyökumppaneita olivat myös alueellinen vesienhoitoyhdistys (86 %), osakaskunnat, maanviljelijät, ProAgria sekä Ympäristöministeriö (71 %). Neljä vastanneista kunnista (57 %) oli tehnyt yhteistyötä myös oppilaitosten, SYKE:n ja LUKE:n kanssa. 1–2 vastanneista kunnista mainitsi yhteistyökumppanina Maa- ja metsätalousministeriön, kalatalousalueet, Kalatalouskeskuksen, MTK:n, Metsähallituksen, kyläyhdistykset, yritykset sekä muut paikalliset yhdistykset tai järjestöt. Myös WWF ja JNS mainittiin yhteistyötahoina.

Jatkossa kyselyyn vastanneet kunnat haluavat tehdä yhteistyötä monipuolisesti, sillä kaikkia kyselyyn listattuja toimijoita toivottiin mukaan verkostoihin. Vastanneista kuusi kuntaa (86 %) haluaa tehdä yhteistyötä ELY-keskuksen, ympäristöministeriön, SYKE:n, LUKE:n, alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, kuntien sekä paikallisten järvi- ja vesistönsuojeluyhdistysten kanssa. Vastanneista kunnista 4–5 (59–71 %) toivoi yhteistyökumppaneikseen oppilaitoksia, osakaskuntia, maanviljelijöitä, ProAgriaa, kyläyhdistyksiä sekä muita yhdistyksiä tai järjestöjä. Vastanneista kunnista kolme toivoi yhteistyötä maa- ja metsätalousministeriön, maakunnan liiton, Maa- ja kotitalousnaisten, metsänhoitoyhdistyksen, Suomen

metsäkeskuksen sekä metsänomistajien kanssa. Vähemmistö kunnista nosti yhteistyökumppanien listalle kalatalousalueen, Kalatalouskeskuksen, riistanhoitoyhdistykset, MTK:n, Metsähallituksen, Leader-toimintaryhmät sekä yritykset.

10.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Vastanneista kunnista neljä (57 %) kertoi olevansa mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Kolme vastaajaa kertoi, että heidän edustamalleen kunnalle ei ollut tarjottu mahdollisuutta liittyä vesienhoitoa ja -käyttöä edistävään verkostotoimintaan tai vastaaja ei ollut asiasta tietoinen. Yksi vastaaja kertoi edustamansa kunnan saaneen mahdollisuuden osallistumiseen vapaamuotoiseen sitoutumattomaan yhteistyöhön.

Vastaajista suurin osa arvioi, että kunta ei ole mukana vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa, koska henkilöstö on liian työllistetty ja koska vesistöjen määrä kunnassa on vähäinen. Kaksi vastaajista kertoi, että kunta toteuttaa ja edistää kunnostushankkeita laajalti muutenkin. Yhden vastaajan mukaan vesistöyhteistyötä ja -verkostoja ei alueella ole tai niistä ei ole tietoa.

Vastaajien edustamat kunnat osallistuisivat vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, yhteistyösopimuksen tai neuvottelukuntaan, jos panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kunnostustoimenpiteitä (100 %) tai jos verkosto tai neuvottelukunta hoitaisi osan kunnan tehtävistä (67 %). Yksittäiset vastaajat toivat esiin osallistumisperusteina myös seuraavia: jos kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa, jos toiminnasta ei koituisi kustannuksia tai ne olisivat pienemmät, jos verkostoa voisi käyttää apuna hankesuunnittelussa ja jos muut kunnat vesistöalueella osallistuisivat aktiivisesti toimintaan.

Kaksi kyselyyn vastanneista kunnista oli mukana sitoutumattomassa yhteistyössä, kuten tiedon jakamisessa ja yhteisissä tilaisuuksissa ja kolme verkostoissa, yhteistyösopimuksissa tai neuvottelukunnissa, joihin osallistuminen vaatii rahallista panosta. Tällaisiksi verkostoiksi mainittiin Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry, Itä-Uudenmaan ja Porvoonjoen vesiensuojeluyhdistys sekä paikallinen vesiensuojeluyhdistys (VHVSY).

Osallistuminen näihin toimijaryhmiin koettiin hyödyllisenä, koska toiminta on synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä ja koska vesistön tai vesistöjen tila ja käyttömahdollisuudet ovat parantuneet. Lisäksi verkostotoiminta koettiin hyödylliseksi, koska toiminta on aktivoinut asukkaita / uusia toimijoita, kunta on saanut hankerahoitusta, osallistumalla yhteistyöhön kunta pystyy vaikuttamaan suunniteltavien hankkeiden/toiminnan sisältöön, toiminta on parantanut alueen vetovoimaisuutta, yhteistyö on edistänyt kunnan tehtäviä ja tavoitteita ja koska tiedonvaihto toimijoiden välillä on parantunut.

Rahallista panosta edellyttävältä verkostotoiminnalta kunnat kokivat saaneensa vastinetta mm. kunnostus- ja hoitotoimenpiteissä, vesistöjen seurannassa, neuvonnassa ja yhteistyössä yhdistysten kanssa. Laajemmassa kuvassa verkostotoiminnan nähtiin kehittäneen koordinoitua strategisen tasoin vesiensuojelutyötä ja sen toteuttamista yli hallinnollisten rajojen (mm. virastot ja toimialat). Itämerihaasteen mukaisen toimintamallin kautta oli saatu lukuisia yhteistyökumppaneita ja koordinoitun viestinnän kautta näkyvyyttä. Yhteistyö oli tuonut myös uutta tutkimusta ja yhteistyötä yliopiston kanssa. Pienvesien virkistyskäytön mahdollisuuksien nähtiin lisääntyneen ja veden laadun parantuneen.

10.4 Verkoston kehittäminen

Vesienhoidon toimijaverkoston toivottiin mökkiläisiä, kuntalaisia, kalatalousalan toimijoita, metsänhoidon ammattilaisia, metsänomistajia, maanviljelijöitä sekä aktiivisia suuria yrityksiä. Ympäristöministeriön lisäksi myös muiden ministeriöiden toivottiin osallistuvan verkostoihin.

Verkostojen toiminta nähtiin erittäin positiivisena ja palkitsevana. Verkoston mahdollistama yhteistyö eri rajapintojen kanssa (esim. yksityinen/julkinen, pieni/suuri toimija, paikallinen/valtakunnallinen) nähtiin tuovan synergiaetuja ja toimintamahdollisuuksia, joihin yksin toimivilla organisaatiolla ei olisi mahdollisuuksia. Verkostoyhteistyön koettiin olleen tiivistä ja toimivaa ja toimintaa kerrottiin kehitettävän edelleen. Verkostojen kehittämiskohteiksi nostettiin mm. järvikunnostukset, jokien hoito sekä virkistykseen ja kalastuksen edistäminen. Vesistöjen hoito- ja kunnostustoimenpiteiden koordinointiin ja toteuttamiseen asukkaiden kanssa toivottiin vakituisia työntekijöitä. Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö (LUVY) ja Itämerihaaste nimettiin huomattavan tärkeiksi verkostotoimijoiksi. Yhteistyötä haluttiin edelleen kehittää mm. Vesistönnkunnostusverkoston kanssa.

11 Kaakkois-Suomi

11.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönnkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Alueen 15 kunnasta kuusi (40 %) vastasi kyselyyn. Kaikki kyselyyn vastanneista kunnista kertoivat tunnistaneensa tarvetta vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi tai käytännön vesistönnkunnostushankkeille alueellaan. Alueella onkin toteutettu useita vesistönnkunnostushankkeita mm. Läntisellä Pien-Saimaalla ja Haapajärvellä. Tarvetta hankkeille olisi myös muilla vesistöillä.

Vesien hoitoon ja käyttöön liittyvä verkostotoiminta oli tuttua kaikille vastanneille ja se koettiin tärkeänä omassa työssä. Kaikkia kuntia oli pyydetty mukaan vesistönnkunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa ja viittä kuntaa myös toteuttajan tai tilaajan roolissa.

11.2 Yhteistyö vesistönnhoidossa

Kaikki kyselyyn vastanneista kunnista kertoivat tehneensä yhteistyötä kuluneen 10 vuoden aikana alueellisen ELY-keskuksen ja osakaskuntien kanssa. Yli puolet tai puolet vastanneista kertoi tehneensä yhteistyötä alueellisten vesiensuojeluyhdistysten, kuntien, metsänomistajien, Leader-toimintaryhmien, Metsänhoitoyhdistyksen, Suomen metsäkeskuksen, Maa- ja kotitalousnaisten tai paikallisten järviyhdistysten tai vesiensuojeluyhdistysten kanssa. Yhdestä kahteen kuntaa kertoi tekevänsä yhteistyötä oppilaitosten, kalatalousalueen, ProAgrian, Kalatalouskeskuksen, kyläyhdistysten, Ympäristöministeriön, maakunnan liiton, SYKE:n, MTK:n, Metsähallituksen tai muiden järjestöjen tai yhdistysten kanssa. Kunnat eivät kertoneen tehneensä yhteistyötä Maa- ja metsätalousministeriön, LUKE:n, riistanhoitoyhdistysten tai yritysten kanssa.

Kunnat kertoivat haluavansa tehdä yhteistyötä erityisesti ELY-keskuksen ja Metsähallituksen (viisi kuudesta vastaajasta, 83 %) kanssa. Yli puolet tai puolet vastaajista kertoi haluavansa tehdä yhteistyötä alueellisten vesiensuojeluyhdistysten, kuntien, osakaskuntien, maanviljelijöiden, Metsänhoitoyhdistyksen, Suomen metsäkeskuksen, metsänomistajien, ProAgrian, Maa- ja kotitalousnaisten, MTK:n, kyläyhdistysten ja Leader-toimintaryhmien kanssa. Paikallisten järviyhdistysten ja vesiensuojeluyhdistysten, Maa- ja

metsätalousministeriön, LUKE:n, oppilaitosten, kalatalousalueiden, ja yritysten kanssa yhteistyötä kertoi haluavansa tehdä 1–2 vastaajaa. Ympäristöministeriötä, maakunnan liittoa, SYKE:a, riistanhoitoyhdistyksiä ja muita järjestöjä tai yhdistyksiä ei mainittu toivotuiksi yhteistyökumppaneiksi.

11.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Kaikki kyselyyn vastanneet kunnat olivat mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Viisi kuntaa kertoi olevansa mukana vapaamuotoisessa sitoutumattomassa yhteistyössä, kuten tiedon jakamisessa ja yhteisissä tilaisuuksissa. Puolet kunnista kertoi osallistuvansa verkostoihin, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntiin, sen ylläpitämisen vaatimaa rahallista sitoutumista vastaan. Esimerkiksi yhteistyön muodosta nimettiin Meri-Hamina ry.

Kunnat kokivat saaneensa hyötyä verkostoihin osallistumisesta, koska toiminta on synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä (100 %) ja koska kunta on saanut hankerahoitusta (67 %). Tämän lisäksi kaksi vastaajaa kuudesta (33 %) koki kunnan osallistumisen hyödylliseksi koska toiminta on aktivoinut asukkaita/uusia toimijoita, osallistumalla yhteistyöhön kunta pystyy vaikuttamaan suunniteltavien hankkeiden/toiminnan sisältöön, vesistön tai vesistöjen tila ja käyttömahdollisuudet ovat parantuneet ja koska yhteistyö on edistänyt kunnan tehtäviä ja tavoitteita.

Kunnat kokivat saaneensa verkostotoiminnasta monenlaista positiivista vastinetta. Suurin osa koetusta hyödystä liittyi vesistöjen ja niiden eliöstön tilan paranemiseen: mm. vedenlaadun katsottiin parantuneen Pien-Saimaalla pitkäjänteisen vesiensuojelun avulla. Kaupunkirantojen viihtyisyyden katsottiin myös parantuneen. Konkreettisiksi hyötyä tuottaneiksi toimenpiteiksi mainittiin Simpelejärven kunnostukset, kosteikkosuunnittelu, hoitokalastus, rantojen käytön sekä maa- ja metsätalouden vesiensuojelun yleissuunnitelmat, hulevesikosteikkosuunnitelmat, kyläillat ja luennot.

11.4 Verkoston kehittäminen

Kolme kuudesta vastaajasta toivoi kuntansa edustamiin yhteistyöverkostoihin toimijoiksi asukkaita. Myös maanomistajia ja yrityksiä toivottiin verkostoihin. Verkostoltaan kuntien edustajat toivoivat lisää tiedotusta ja aktivointia maanomistajille, lisää yhteistyötä ja aktiivisuutta kunnan ja ELY-keskusten välille, lisää yhteydenpitoa ja yhdessä ideointia sekä lisää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Tämän lisäksi alueen asukkaille ja maanomistajille toivottiin lisää luotettavaa tieto-taitoa ja osaamista, tietoa vesistökuunnostusten kustannustehokkuudesta ja kone-urakoitsijoille tuntemusta vesilaista ja vesiensuojelusta, jotta toimenpiteillä ei tehtäisi lainvastaisia ja vesistöille haitallisia toimia.

Verkostoituminen ja yhteistyö nähtiin välttämättömäksi toimenpiteiden toteutuksessa. Hyvin toimivasta ja aktiivisesta verkostotoiminnasta oli kokemuksia.

12 Etelä-Savo

12.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistökunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Etelä-Savosta kyselyyn vastasi alueen 12 kunnasta kaksi (17 %). Molemmat kunnat olivat tunnistaneeet tarvetta vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi tai käytännön vesistökunnostushankkeille alueellaan. Vesien hoitoon ja käyttöön liittyvä verkostotoiminta oli kunnille tuttua ja se nähtiin tarpeellisena vastaajien omassa työssä. Kumpaakin kuntaa oli pyydetty mukaan vesistökunnostushankkeisiin sekä rahoittajan että toteuttajan tai tilaajan roolissa.

12.2 Yhteistyö vesistöhoitossa

Kunnat olivat tehneet yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa viimeisen 10 vuoden aikana laajan toimijakentän kanssa. Erilaisia toimijoita tai organisaatioita nimettiin 17. Molemmat vastaajat kertoivat tehneensä yhteistyötä ELY-keskuksen, kuntien, oppilaitosten, kalatalousalueisen, osakaskuntien, Suomen metsäkeskuksen, MTK:n Leader-toimintaryhmän ja paikallisten järviyhdistysten tai vesiensuojeluyhdistysten kanssa. Kumpikaan kunnista ei ollut tehnyt yhteistyötä aiheen parissa Maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Niin ikään kunnat nimesivät kaiken kaikkiaan 27 toimijaa, joiden kanssa yhteistyötä haluttiin tehdä. Molemmat kunnat nostivat esille kyläyhdistykset, muut järjestöt tai yhdistykset ja yritykset. Annettujen toimijavaihtoehtojen lisäksi esiin nostettiin alueen asukkaat.

12.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Molemmat kunnat kertoivat osallistuneensa vapaaehtoiseen, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, sopimukseen tai neuvottelukuntaan. Molemmat kunnat kertoivat osallistuvansa sekä vapaamuotoiseen sitoutumattomaan yhteistyöhön (ml. tiedon jakaminen, yhteiset tilaisuudet) että verkostoon, yhteistyösopimukseen tai neuvottelukuntaan sen ylläpitämisen vaatimaa rahallista sitoutumista vastaan. Rahallista panosta vaativiksi yhteistyön muodoiksi nimettiin Geopark Saimaa -perustuskirja sekä kunnan vesistöistä antama kunnostusneuvonta ja kaupungin kustannuksella toteutettava vedenlaatututkimus.

Osallistuminen verkostotoimintaan nähtiin hyödyllisenä, koska toiminta on synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä ja koska kunta on saanut hankerahoitusta. Myös parantunut tiedonvaihto toimijoiden välillä sekä yhteistyön mukana tuoma vaikuttamismahdollisuus suunniteltavien hankkeiden/toiminnan sisältöön nostettiin esille. Rahallista panosta edellyttävästä verkostotoiminnasta kunnat olivat saaneet vastinetta yhteistyöverkoston, kuntamarkkinoinnin kannalta oleellisen näkyvyyden sekä vesistön tilan kehittämiseen liittyvän tiedon kautta.

12.4 Verkoston kehittäminen

Verkostoihin toivottiin mukaan lisää yrityksiä. Toinen vastaajista kertoi toimenpiteitä toteuttavan, kolmansien tahojen verkoston todennäköisesti rakentuvan tällä hetkellä toiminnassa olevan, kuntien välisen yhteistyön rinnalle toiminnan myötä. Vastaajat näkivät, että verkoston toimintaa tulisi kehittää lisäämällä yhteisvastuuta ja panostusta hajakuormitukseen (asutusjätevedet, haja-asutus, maa- ja metsätalous), jonka nähtiin olevan ”vesienhoidon onnistumisen kannalta ehkä tärkein vaillinaisesti ratkaistu kysymys”, joka ”vaatii pääosin valtion toimivaltaan kuuluvia ratkaisuja mutta kuntien oma varsinkin alueidenkäyttöön liittyvä toimivalta sivuaa kysymystä. Asiaa on purettu tarkemmin Vuoksen ja Kymi Suomenlahti vesienhoitoalueiden vesienhoitosuunnitelmista vuosille 2022–2027 annetussa kunnan ympäristösuojeluviranomaisen lausunnossa.”

Vastaaja toivoi verkoston laajentavan sisältöaluettaan ”sellaisille onnistumisen kannalta oleellisille alueille, johon olemassa oleva vesienhoidon virallinen suunnittelujärjestelmä ja sen rinnalle kehittynyt vapaaehtoinen vesistökuunnostusverkosto ei ole toistaiseksi pystynyt kehittämään toimivia ratkaisumalleja.” Vastaajan mukaan nykyisessä verkostossa käsitellään pääosin markkinoinnillisia teemoja.

Toinen vastaajista peräänkuulutti vesistöongelmien tiedostamista ”paikallisella tasolla laajan asukasjoukon toimesta”, jonka vastaaja toivoi ryhtyvän vaikuttamaan ”viranomaisiin kunnostussuunnitelman aikaansaamiseksi ja sille rahoituksen järjestämiseksi sekä osoittavan tahtotilaa kunnostustoimenpiteiden hoitamiseksi mm. talkoita järjestämällä.”

Vesienhoidon ja siihen liittyvän hanketoiminnan nähtiin keskittyvän pääosin vesistöissä tehtäviin, ihmistoiminnasta aiheutuvien haittojen lieventämiseen tähtääviin toimenpiteisiin. Keskeiseksi haasteeksi vesienhoidon vaikuttavuuden kannalta nähtiin ulkoisen kuormituksen vähentäminen ja etenkin vesistöjen valuma-alueelta kulkeutuvan hajakuormituksen kasvun taittaminen.

13 Pohjois-Savo

13.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistökuunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Pohjois-Savon 19 kunnasta 8, eli 42 % vastasi kyselyyn. Vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiseksi ja käytännön vesistökuunnostushankkeille nähtiin tarvetta kaikissa kunnissa, ja siihen liittyvä verkostotoiminta koettiin tarpeelliseksi oman työn kannalta. Tarvetta hankkeille nähtiin pienten järvien osalta. Nähtiin, että alueelta löytyy aina kohteita, joita kunnostaa. Vesien hoitoon ja käyttöön liittyvä verkostotoiminta oli tuttua seitsemälle kunnalle kahdeksasta (88 %). Esimerkiksi verkostotoiminnasta mainittiin vesienhoitoryhmät.

Viisi kuntaa (63 %) kertoi tulleensa pyydettyksi mukaan vesistökuunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa tai se oli viranhaltijalla tiedossa. Yksi vastaajista kertoi, että kunnan talousarviossa on ”pieni raha vesistökuunnostushankkeisiin, jota voidaan hakemuksesta myöntää.” Kolme vastaajaa kertoi, että kuntaa oli pyydetty hankkeisiin mukaan toteuttajan tai tilaajan roolissa.

13.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Kaikki kyselyyn vastanneet kunnat kertoivat tehneensä viimeisen kymmenen vuoden aikana yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa ELY-keskuksen kanssa. Viisi kuntaa (63 %) oli tehnyt yhteistyötä myös osakaskuntien kanssa, kolme kunnista (38 %) kalatalousalueen kanssa ja 1–2 vastanneista kunnista alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, maanviljelijöiden, paikallisten järvi- tai vesistönsuojeluyhdistysten, SYKE:n, LUKE:n, oppilaitosten, metsänhoitoyhdistyksen, metsänomistajien, Kalatalouskeskuksen, Leader-toimintaryhmän, kyläyhdistysten tai yritysten kanssa.

Jatkossa yhteistyötä halusi tehdä seitsemän kuntaa (89 %) ELY-keskuksen ja osakaskuntien kanssa, kuudesta viiteen kuntaa (63–75 %) maanviljelijöiden, alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, kuntien, kalatalousalueen ja paikallisten järvi- ja vesistönsuojeluyhdistysten kanssa ja neljästä kolmeen kuntaa (38–50 %) kyläyhdistysten, metsänhoitoyhdistyksen ja metsänomistajien kanssa. Vähemmistö kunnista nosti yhteistyökumppanien listalle SYKE:n, Kalatalouskeskuksen, riistanhoitoyhdistykset, maakunnan liiton, LUKE:n, oppilaitokset, Suomen metsäkeskuksen, MTK:n ja Metsähallituksen. Maa- ja metsätalous- sekä Ympäristöministeriötä, ProAgriaa, Maa- ja kotitalousnaisia, Leader-toimintaryhmiä, muita järjestöjä tai yhdistyksiä tai yrityksiä ei nostettu esille tässä yhteydessä.

13.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Vastanneista kunnista kuusi (75 %) kertoi olevansa mukana vapaaehtoisessa, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa. Viisi vastaajaa kertoi, että heidän edustamalleen kunnalle ei ollut tarjottu mahdollisuutta liittyä vesienhoitoa ja -käyttöä edistävään verkostotoimintaan tai vastaaja ei ollut asiasta tietoinen. Yksi vastaaja kertoi edustamansa kunnan saaneen mahdollisuuden osallistumiseen vapaamuotoiseen sitoutumattomaan yhteistyöhön.

Vastaajista suurin osa (83 %) arvioi, että kunta ei ole mukana vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevassa verkostossa, sopimuksessa tai neuvottelukunnassa, koska henkilöstö on liian työllistetty. Kaksi vastaajista näki, että kunnalla ei ole varaa osallistumiseen. Esille nostettiin myös, että konkreettiset vesistöhankeet kohdistuisivat muualle kuin omaan kuntaan ja että vesistöyhteistyötä ja -verkostoja ei alueella ole tai niistä ei ole tietoa.

Vastaajien edustamat kunnat osallistuisivat vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan verkostoon, yhteistyösopimuksen tai neuvottelukuntaan, jos kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa, valtio olisi osarahoittajana (neljä kuntaa, 67 %), toiminnasta ei koituisi kustannuksia tai ne olisivat pienemmät (kolme kuntaa, 50 %), toiminnasta ei koituisi kustannuksia tai ne olisivat pienemmät (kaksi kuntaa, 33 %) tai jos panos tuottaisi konkreettisia hankkeita ja kunnostustoimenpiteitä (yksi kunta, 17 %).

Kaksi kyselyyn vastanneista kunnista oli mukana sitoutumattomassa yhteistyössä, kuten tiedon jakamisessa ja yhteisissä tilaisuuksissa ja kaksi verkostoissa, yhteistyösopimuksissa tai neuvottelukunnissa, joihin osallistuminen vaatii rahallista panosta. Tällaisiksi verkostoiksi mainittiin Vesiviestillä vaikuttavuutta -hanke, Pohjois-Savon vesienhoidon YTR ja Joroisten vesienhoidon yhteistyöryhmä.

Osallistuminen näihin toimijaryhmiin koettiin hyödyllisenä, koska toiminta on aktivoanut asukkaita / uusia toimijoita, toiminta on synnyttänyt konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä, kunta on saanut hankerahoitusta, osallistumalla yhteistyöhön kunta pystyy vaikuttamaan suunniteltavien hankkeiden/toiminnan sisältöön, vesistön tai vesistöjen tila ja käyttömahdollisuudet ovat parantuneet ja koska tiedonvaihto toimijoiden välillä on parantunut. Kysymykseen vastasi kaksi kuntaa. Rahalliselle

panokselleen eräs kunta koki saaneensa vastetta, koska kansalaisten ja päätöksentekijöiden tietoisuus oli lisääntynyt.

13.4 Verkoston kehittäminen

Verkoston toimintaa haluttiin kehittää luomalla olemassa olevaa verkostoa vastaavia verkostoja ”etenkin konkreettisten kunnostustoimien osalta”.

14 Pohjois-Karjala

14.1 Kuntien tarve ja osallistuminen vesistönkunnostukseen ja verkostoyhteistyöhön

Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen alueella kyselyyn vastasi yksi kunta, joka vastaa 13 kunnan alueella 8 % kunnista. Kunta koki vesien käytön ja hoidon kehittämisen tai käytännön vesistökunnostushankkeet tarpeellisena. Hankkeisiin liittyvä verkostotoiminta oli vastaajalle tuttua ja hän näki verkostotoiminnan tarpeelliseksi työssään. Kuntaa oli pyydetty mukaan vesistönkunnostushankkeisiin niin rahoittajan, toteuttajan kuin tilaajankin roolissa.

14.2 Yhteistyö vesistönhoidossa

Vastaaja kertoi edustamansa kunnan tehneen yhteistyötä vesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä teemoissa viimeisen 10 vuoden aikana ELY-keskuksen, alueellisen vesiensuojeluyhdistyksen, metsänhoitoyhdistyksen, kyläyhdistysten ja paikallisten järvi- tai vesiensuojeluyhdistysten kanssa. Vastaaja toivoi yhteistyön laajentuvan muihin järjestöihin ja yhdistyksiin sekä yrittäjiin.

14.3 Kuntien osallistuminen vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan

Kunta on osallistunut vapaaehtoiseen, vesistöjen kunnostusta ja hoitoa tukevaan toimintaan Pro Onkamojärvet ry:n ja Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistyksen kanssa rahallista sitoutumista vastaan. Kunta koki saaneensa hyötyä osallistumisestaan, koska vesistön tai vesistöjen tila ja käyttömahdollisuudet ovat parantuneet, toiminta on parantanut alueen vetovoimaisuutta ja koska tiedonvaihto toimijoiden välillä on parantunut. Vastinetta rahalliselle panokselleen kunta oli saanut koulutusten muodossa.

14.4 Verkoston kehittäminen

Vastaaja toivoi verkoston kehittävän toimintaansa tiedottamisen, yhteistyön ja paikallistuntemuksen osalta.

15 Vapaa palaute verkostotoiminnasta ja sen kehittämisestä

Kyselyn lopussa vastaajilla oli mahdollisuus antaa vapaasti mielipiteensä vesienhoitoon ja -käyttöön liittyvästä verkostotoiminnasta. Annetuista vastauksista yhdessätoista (50%) tuotiin esiin verkostotoiminnan merkitystä sekä positiivisia kokemuksia verkostotoiminnasta. Näissä vastauksissa nostettiin esiin myös yksittäisiä toimijoita tai verkostoja (KVVY, Valonia, Vanajavesikeskus, Ikaalisten reitin neuvottelukunta). Vastauksissa korostuu erityisesti verkostojen rooli tiedon välittäjänä sekä asiantuntija-avun antajana.

Vapaan palautteen muut vastaukset (11 kpl, 50%) sisälsivät yleisiä verkostotoimintaan liittyviä kommentteja mutta myös joitain kehittämis ehdotuksia sekä noston verkostotoimintaan liittyvistä haasteista. Haasteiden osalta nousivat esiin kunnostustoimintaan liittyvät ristiriidat sekä niiden sovittelu sekä kokonaisuuksien edistämiseen tarvittavan, riittävän laajan toimijajoukon tavoittaminen. Kehittämis ehdotusten osalta tuotiin esiin tarve parantaa toiminnan tuloksellisuutta sekä aktivoida nuoria mukaan toimintaan.

16 Yhteenveto ja johtopäätökset

Kyselyyn vastanneista kunnista lähes kaikki ovat tunnistanee tarpeita vesistöjen käytön ja hoidon kehittämiselle tai käytännön vesistö kunnostushankkeille. Lähes kaikki vastanneet myös kokivat verkostotoiminnan tarpeelliseksi omassa työssään. Verkostotoiminta oli myös tuttua useimmille kyselyyn vastanneille. Kyselyyn vastanneita kuntia on pyydetty useimmiten mukaan vesistö kunnostushankkeisiin rahoittajan roolissa (55 kpl), mutta myös toteuttajan ja tilaajan rooli on noussut esiin 46 kunnassa.

Kyselyn pohjalta voidaan todeta, että kunnat toivovat verkostotoiminnalta:

- 1) konkreettisia hankkeita
- 2) hankkeiden ja toimenpiteiden toteuttajia
- 3) aktiivista viestintää

16.1 Enemmän toimijoita ja konkreettisia toimenpiteitä

Verkostotoiminnassa mukana olevat kunnat nostavat merkittävimpänä hyötynä esiin toiminnan tuottamat konkreettiset hankkeet ja toimenpiteet. Konkreettiset toimenpiteet nousevat asiantuntija-avun ohella esiin myös kysymyksessä, joka koskee verkostotoiminnan edellyttämästä rahallisesta panoksesta saatua vastinetta. Myös kunnat, jotka eivät ole tällä hetkellä mukana verkostotoiminnassa, osallistuisivat toimintaan, mikäli verkostotoiminta tuottaisi konkreettisia hankkeita ja toimenpiteitä. Vastausten perusteella onkin selvää, että kunnat odottavat verkostoyhteistyön tuloksena syntyvän konkreettisia toimenpiteitä ja vaikutuksia.

Verkostotoiminnan hyötyinä sekä vastineena rahalliselle panokselle nousevat esiin myös:

- vesistön tai vesistöjen tilan ja käyttömahdollisuuksien parantuminen
- asukkaiden tai uusien toimijoiden aktivoituminen
- hankerahoituksen saaminen
- kunnan tehtävien ja tavoitteiden edistäminen
- parantunut tiedonvaihto toimijoiden välillä

Alueellisten ELY-keskusten kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi kuntien tekemä yhteistyö vesien käyttöön ja hoitoon liittyen painottuu kaikkia vastauksia tarkasteltaessa yhteistyöhön paikallisten yhdistysten ja osakaskuntien kanssa. Tahoissa, joita haluttaisiin mukaan verkostotoimintaan, korostuvat kuntalaiset, yrittäjät, aktiiviset toimijat sekä hankkeiden toteuttajat. Kaikki edellä mainitut toimijat ovat tahoja, jotka osallistuvat konkreettisten toimenpiteiden toteuttamiseen. Tämä vahvistaa edelleen kuvaa siitä, että kunnat toivovat yhteistyön ja verkostoitumisen tuottavan konkreettisia toimenpiteitä, joita myös joku muu taho kuin kunta itse voisi toteuttaa tai hankkeistaa. Verkostotoiminnassa onkin syytä pitää yllä vahvaa yhteyttä ruohonjuuritasolle, jotta konkreettisten toimenpiteiden toteuttajia löydetään.

Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että kyselyn yhteistyötahoihin liittyvissä kysymyksissä metsätalouteen liittyvät toimijat eivät juurikaan nouse esiin. Metsätaloustoimijoita ei ole juurikaan mainittu nykyisten yhteistyökumppaneiden joukossa mutta ei myöskään verkostotoimintaan mukaan toivottavien tahojen joukossa. Metsätaloustoimijat ja metsänomistajat ovat kuitenkin useilla alueilla yksi keskeinen vesistöjen tilaan vaikuttava toimijajoukko. Tämä herättää kysymyksiä metsätaloustoimijoiden ja kuntien välisen yhteistyön kehittämistarpeista, olisiko yhteistyötä jatkossa tarpeen tiivistää ja käydä keskustelua esimerkiksi metsätalouden vesiensuojelun painopisteistä kuntakohtaisesti tai metsänomistajille kohdennetusta vesienhoitoon liittyvästä tiedotuksesta.

16.2 Aktiivisella viestinnällä näkyvyyttä

Verkostotoiminnan kehittämistarpeissa nousee vahvasti esiin myös viestintä ja tiedotus. Kyselyn vastausten perusteella muodostuu kuva, että toteutuneista hankkeista ja kunnostustoimenpiteistä ei useimmissa kunnissa viestitä riittävästi. Onkin totta, että kunnostustoimintaan liittyvässä viestinnässä on suurta vaihtelua alueesta, toimijoista ja resursseista riippuen. Erityisesti viestintään varattavien resurssien riittävyys on usein pullonkaula erilaisissa hankkeissa.

Viestinnän kehittämiseen liittyvät, kyselystä kumpuavat tarpeet on syytä huomioida verkostotoiminnan kehittämisessä jatkossa ja myös mahdollistaa riittävät viestintäresurssit erilaisissa, kunnostustoimintaan käytettävissä olevissa rahoituskanavissa. Verkostotoiminnassa on syytä myös kiinnittää jatkossa huomiota viestintään ja esimerkiksi kokeilla erilaisia toimintatapoja sekä viestintäkanavia kunnostustoiminnan ja siihen liittyvän yhteistyön nostamiseksi esiin positiivisessa valossa.

16.3 Resurssiniukkuus rajoittaa osallistumishalukkuutta

Kyselyyn vastanneissa kunnissa, jotka eivät ole mukana verkostotoiminnassa, suurimmaksi verkostotoiminnan esteeksi nähtiin henkilöstö- ja aikaresurssin puute. Vähemmistö verkostotoiminnan ulkopuolella olevista kunnista toi esiin muita syitä (mm. vesistöjen vähäinen määrä, muutoin aktiivinen vesienhoitoon ja -kunnostuksiin liittyvä toiminta, kriittisyys toiminnan vaikuttavuutta kohtaan). Näiden kuntien kiinnostus osallistua verkostotoimintaan kasvaisi toiminnan konkreettisten tulosten syntymisen lisäksi, mikäli kunnan ei tarvitsisi olla vetovastuussa tai koordinoida toimintaa ja mikäli toiminnasta ei koituisi kustannuksia tai kustannukset olisivat pienemmät.

Kuntien tiukka taloudellinen tilanne nousee vastausten perusteella keskeiseksi, kuntien verkostotoimintaa rajoittavaksi tekijäksi. Kunnilla käytettävissä oleviin resursseihin liittyvät reunaehdot onkin syytä huomioida pohdittaessa muun muassa pysyväisluonteista rahoitusmallia, joka varmistaisi osaltaan pitkäjänteisen ja tuloksellisen verkostotoiminnan ja sitouttaisi kunnat mukaan toimintaan.